

Αδάμ Χαρβάτης,
Σχολικός Εξελικτικός Ψυχολόγος
Ειδικός επιστήμονας

ΑΥΞΑΝΟΝΤΑΣ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1

Βασικό στοιχείο της πρόληψης των εξαρτήσεων και της προώθησης της ψυχικής υγείας στο σχολείο είναι η σύνδεση των μαθητών με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον του σχολείου, η αίσθηση δηλαδή ότι αυτό που συμβαίνει στο σχολείο είναι κάτι που τους αφορά, κάτι στο οποίο ανήκουν και το οποίο τους ανήκει.

Για να γίνει πραγματικότητα αυτό το αίσθημα είναι σημαντική η αύξηση της συμμετοχής του μαθητή στο σχολείο. Αυτή η αύξηση της συμμετοχής μπορεί να ξεκινήσει πρώτα από όλα από το χώρο στον οποίο κυρίως βρίσκεται ο μαθητής, δηλαδή την τάξη.

Επίσης οι έρευνες σε σχέση με τα κίνητρα και τη γνωστική λειτουργία δείχνουν ότι η ενεργητική εμπλοκή του μαθητή είναι απαραίτητη και για την αύξηση του μαθησιακού αποτελέσματος.

Το παρακάτω κείμενο δίνει πρακτικές πληροφορίες για το πώς μπορεί να επιτευχθεί αυτή η αύξηση της συμμετοχής του μαθητή στην τάξη, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού. Η συμβολή του εκπαιδευτικού είναι απαραίτητη σε αυτήν τη διαδικασία έτσι ώστε η συμμετοχή των μαθητών να είναι λειτουργική και δημιουργική. Γιατί έχει δείξει ότι όσο αναποτελεσματική είναι μια αυταρχική μορφή ηγεσίας και διδασκαλίας εξίσου αναποτελεσματική είναι και μια άκρως επιτρεπτική.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ και ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΤΑΞΗ

Οι έρευνες της Γνωστικής Ψυχολογίας καταδεικνύουν τη σημασία της προσοχής και της ενεργητικής επεξεργασίας και οργάνωσης των πληροφοριών με τη συμμετοχή πολλών αισθητηριακών διαύλων για την αύξηση του μαθησιακού αποτελέσματος. Όταν η επεξεργασία της πληροφορίας γίνεται με αποτελεσματικό τρόπο, τότε αυξάνεται και η κινητοποίηση του εκπαιδευόμενου. Όμως επίσης όταν ο μαθητής είναι κινητοποιημένος, τείνει να επεξεργάζεται πιο βαθιά την πληροφορία.

Οι παρακάτω προτάσεις διαχείρισης της διδασκαλίας πηγάζουν κατά κύριο λόγο από τα ερευνητικά δεδομένα της Γνωστικής Ψυχολογίας για την επεξεργασία της πληροφορίας στις δομές του γνωστικού συστήματος (και ιδιαίτερα της μνήμης). Υπάρχουν βέβαια και προτάσεις που ξεκινούν από την Ψυχολογία των Κινήτρων και στοχεύουν να αυξήσουν τα επιθυμητά αποτελέσματα μάθησης αυξάνοντας τα εσωτερικά κίνητρα των εκπαιδευόμενων.

Ο προσεκτικός αναγνώστης θα παρατηρήσει ότι κάθε μια από τις προτάσεις οργάνωσης της διδασκαλίας παραπέμπει σε κάποια αρχή της λειτουργίας των δομών επεξεργασίας πληροφοριών ή / και σε κάποια αρχή που αφορά τη λειτουργία των κινήτρων στη μάθηση.

Μερικοί τρόποι να πειραματιστώ για να κάνω τη διδασκαλία πιο αποτελεσματική και ευχάριστη

μετατροπή στηριγμένη στο βιβλίο
των Jones & Jones “Comprehensive Classroom Management”

- Οι τρόποι που παρουσιάζονται παρακάτω δεν χρειάζεται να εφαρμόζονται όλοι μαζί για να δούμε αποτελέσματα. Μερικές φορές και μόνο μια μικρή αλλαγή σε ένα μόνο θέμα μπορεί να έχει πολύ σημαντικές θετικές επιδράσεις. Ο εκπαιδευτικός, λοιπόν, χρειάζεται να δει τι και πόσες από αυτές τις μεθόδους του ταιριάζουν.
- Επίσης παρόλο που δίνονται σε μια σειρά που αφορά την έναρξη, τη διαδικασία και το κλείσιμο του μαθήματος αρκετές από τις μεθόδους που αναφέρονται στην πραγματικότητα αφορούν όχι μόνο το στάδιο στο οποίο αναφέρονται. Μια δημιουργική μίξη, λοιπόν, είναι στη διάθεση του κάθε εκπαιδευτικού να γίνει.
- Με αστεράκι (*) σημειώνονται εκείνες οι μέθοδοι που μπορούν να χρησιμεύσουν στην εισαγωγή ενός θέματος ή μιας δραστηριότητας, τραβώντας το ενδιαφέρον των μαθητών
- Σε πλαίσιο μπαίνουν κάποιες μεθοδολογικές προτάσεις οι οποίες μπορούν να ενσωματωθούν στο πλαίσιο της μεθοδολογίας της διδασκαλίας για να αντιμετωπίζει κανείς έγκαιρα διαταραχές μέσα στην τάξη.

A. ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

<p>0. (Πριν ξεκινήσω) δημιουργώ τους όρους για να υπάρχει ησυχία *</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Απομακρύνω τα ερεθίσματα που μπορούν να διασπάσουν την προσοχή. Π.χ. Κλείνω την πόρτα, αν έρχεται θόρυβος από εκεί / Ζητώ από τους μαθητές να καθαρίσουν τα θρανία τους από οτιδήποτε εκτός από αυτά που είναι αναγκαία για τη συγκεκριμένη εργασία 2. Δεν ξεκινώ παρά μόνο αν όλοι προσέχουν (Υπάρχουν διάφορα πράγματα που μπορώ να κάνω για αυτό. - Ένα είναι να περιμένω ήσυχα μέχρι όλοι να κάνουν ησυχία. - Ένα άλλο πράγμα που μπορώ να δοκιμάσω είναι το εξής: επιλέγω μαζί με τα παιδιά και διδάσκω ένα σημάδι για να έχω την προσοχή των μαθητών ή χρησιμοποιώ ένα παιχνίδι για να μειώσω το χρόνο μετάβασης ¹⁾)
<p>1. Ξεκινώ τραβώντας το ενδιαφέρον *</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Τραβάω το ενδιαφέρον των μαθητών συνδέοντας το μάθημα με τη ζωή τους ή με προηγούμενα μαθήματα. Η διαίρεση μπορεί να αποκτήσει νόημα αν συνδεθεί με τη δυνατότητα να υπολογίζει κανείς τους μέσους όρους σε στοιχεία από το ποδόσφαιρο. Επίσης, όταν διδάσκω μια καινούρια δεξιότητα, το άγχος μπορεί να μειωθεί, όταν αυτή συνδεθεί με δεξιότητες που ήδη κατέχουν οι μαθητές ή με πληροφορία που ήδη έχουν μάθει. Έτσι οι μαθητές δεν νιώθουν πως αυτά που μαθαίνουν είναι ασύνδετα αλλά κατανοούν γιατί διδάσκεται το συγκεκριμένο θέμα και πως σχετίζεται και επηρεάζει τη ζωή τους². 2. Ξεκινώ με μια δραστηριότητα που τους κινητοποιεί σε υψηλό βαθμό Ένας εκπαιδευτικός συνήθιζε να ξεκινά ιστορικές ενότητες παρουσιάζοντας σε συνεργασία με ένα συνάδελφο του μικρά <i>σκετσάκια</i> που έδιναν σε περίληψη τη ζωή ιστορικών προσωπικοτήτων (συχνά ντυμένοι κατάλληλα) Δεν χρειάζεται βέβαια πάντα τόσο έντονες προσπάθειες. Εξίσου καλά μπορούν να κινητοποιήσουν ένα καλό <i>φιλμ</i>, ένα <i>πείραμα</i> ή μια <i>ενδιαφέρουσα ερώτηση</i>, όπως: «Γιατί τα πουλιά πετάνε και οι άνθρωποι όχι;»
<p>2. Περιγράφω το «σχέδιο» του μαθήματος *</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ξεκάθαρα περιγράφω τους <i>στόχους</i>, τις <i>δραστηριότητες</i> και τις <i>διαδικασίες αξιολόγησης</i> που σχετίζονται με το μάθημα που θα παρουσιαστεί. 2. Δίνω ένα <i>σχεδιάγραμμα</i>, οδηγό μελέτης, ορισμούς του μαθήματος. (μπορώ να βάλω μέσα σε αυτό και χιουμοριστικά κόμικς ή ερωτήσεις και σχόλια που προκαλούν τη σκέψη). Ένας εύκολος τρόπος που μπορώ να κάνω κάτι τέτοιο είναι να επιλέξω συγκεκριμένες παραγράφους από το βιβλίο που δίνουν κεντρικές ιδέες του μαθήματος στις οποίες παραπέμπω τους μαθητές

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1

- Σε μια τάξη επιλέγανε κάθε μήνα και από ένα καινούριο σήμα για να ξεκινήσουν να προσέχουν τη διαδικασία. Διάλεξαν, λοιπόν, το «Μπου» για τον Οκτώβριο, το «Γκουγκλ γκουγκλ» για τον Νοέμβριο και το «Χο Χο Χο» για τον Δεκέμβριο.

- Σε ένα καλοκαιρινό σεμινάριο καταγράφηκε ο χρόνος που χρειάζονταν 40 εκπαιδευτικοί για να αρχίσουν να προσέχουν τη διαδικασία με τη φράση «Παρακαλώ, μπορώ να έχω την προσοχή σας». Ο μέσος όρος σε πέντε τέτοιες παρακλήσεις ήταν σχεδόν 2 λεπτά. Όταν τα μέλη του σεμιναρίου ρωτήθηκαν να αναπτύξουν μια λιγότερο κοινή φράση επέλεξαν το «Βροχή βροχή φύγε μακριά». Έγινε εξάσκηση στη φράση αυτή μέχρι όλη η τάξη να μπορεί να παρακολουθήσει μέσα σε 10''. Μετά από δύο εβδομάδες ποτέ δεν τους πήρε περισσότερα από 10'' για να ησυχάσουν τελείως.

- Μπορώ να μειώσω το χρόνο μετάβασης (από το διάλειμμα στο μάθημα ή από τη μια δραστηριότητα στην άλλη) και χωρίς να χρησιμοποιήσω ένα σημάδι. Στα παιδιά αρέσουν τα παιχνίδια και εντυπωσιάζονται από «δεδομένα». Μπορώ, λοιπόν, να τους δείξω πόσο χρόνο χρειάζονται για να ησυχάσουν και να τους ζητήσω να τον μειώσουν. Αυτό περιλαμβάνει έξι βήματα.

1. Συλλέγω δεδομένα βάσης και τα καταγράφω σε ένα μεγάλο ευκολοδιάβαστο χαρτί.
2. Συζητώ με τους μαθητές τα δεδομένα και ζητώ τη βοήθειά τους,
3. Βοηθώ τους μαθητές να επιλέξουν έναν κατάλληλο και λογικό στόχο.
4. Καθορίζω επακριβώς τι εννοώ όταν λέω να είναι έτοιμοι για μάθημα.
5. Η τάξη αναπτύσσει ένα σύστημα για τη συλλογή και καταγραφή των δεδομένων
6. Μπορεί να χρειαστεί να καθοριστεί μια αμοιβή για το ότι έφτασαν στο δηλωμένο στόχο

2

Δίνοντας στην αρχή της χρονιάς ένα ερωτηματολόγιο για τα ενδιαφέροντα των μαθητών έχω μία λίστα ενδιαφερόντων που

- μπορεί να με βοηθήσει να συνδέω τα μαθήματα με την πραγματική ζωή των μαθητών
- επίσης μπορεί να με βοηθήσει και εμένα τον ίδιο να συνδεθώ με «δύσκολους» μαθητές (μέσα και έξω από τα πλαίσια του μαθήματος)

B. ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

A. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

ΤΙ	<p>1. Αναγνωρίζω τη δυσκολία ενός δύσκολου υλικού *</p>	<p><i>Αναγνωρίζω σαφώς τη δυσκολία, όταν πρόκειται να παρουσιάσω ένα δύσκολο υλικό, βάζω ένα χρονικό όριο για την παρουσίαση και περιγράφω τις δραστηριότητες που θα ακολουθήσουν (π.χ. «Πρόκειται να δουλέψουμε σε μια καινούρια μαθηματική ικανότητα σήμερα. Θα μιλήσω για 15' περίπου και μετά θα σας δώσω μερικά προβλήματα. Εάν έχετε δυσκολία, θα σας βοηθήσω με τα προβλήματα»)</i></p>
	<p>2. Συνδέω ιδιαίτερα ένα δύσκολο υλικό προς μάθηση με κάποιο ενδιαφέρον των μαθητών *</p>	<p>Κάποιος εκπαιδευτικός είπε το εξής στην τάξη του: «Παιδιά τα επόμενα τέσσερα μαθήματα της φυσικής έχουν μερικές δύσκολες έννοιες. Όταν όμως ολοκληρωθούν θα μας έχουν δώσει πολλές ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τη λειτουργία των αεροπλάνων. Υπάρχουν παιδιά που θέλουν να πως λειτουργούν τα αεροπλάνα;».</p>
ΠΩΣ	<p>3. Χρησιμοποιώ ποικιλία μέσων και μεθόδων</p>	<p>Από μάθημα σε μάθημα εναλλάσσω: - Πιθανά μέσα: προτζέκτορας, επιδιοσκόπιο, πίνακας, μεγάλο χαρτί, φιλμ - Πιθανές μέθοδοι: παρουσιάσεις, δουλειά στο θρανίο, δουλειά σε ομάδες, επισκέπτες από την κοινότητα</p>
	<p>4. Βάζω ποικιλία και ενδιαφέρον στις μεθόδους που χρησιμοποιώ</p>	<p>1.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ «Εκπλήξεις» που τραβάν την προσοχή: π.χ. γράφω με <i>κιμωλίες διαφορετικού χρώματος</i> ή γράφω με μεγαλύτερα και μικρότερα γράμματα μέσα στην ίδια πρόταση ❖ Για παράδειγμα η δουλειά στο θρανίο μπορεί να γίνει πιο ενδιαφέρουσα ως εξής: <ul style="list-style-type: none"> A) Δημιουργώντας ενότητες που έχουν σχέση με <i>σύγχρονα γεγονότα</i> (π.χ. σπορ) ή με <i>ιδιαίτερα ενδιαφέροντα των μαθητών</i> (ζώα, φηγούρες της διασκέδασης). B) Οργανώνοντας κάποιο είδος <i>επιτραπέζιου παιχνιδιού</i>. ❖ Ακόμη μπορώ να δώσω τη δυνατότητα στους μαθητές να δουλέψουν σε ζευγάρια ή σε ομάδες με κάποιο κοινό στόχο ή να ανεβάσω την ενέργεια δημιουργώντας κάποιο <i>ανταγωνιστικό παιχνίδι</i>. <p>2.</p> <ul style="list-style-type: none"> ❖ Επίσης είναι βοηθητικό, όταν μιλάω να μην χρησιμοποιώ μόνο έναν τόνο φωνής, αλλά να αλλάζω τόνο (π.χ. από μαλακό σε ενθουσιώδη) δίνοντας ποικιλία έτσι που δεν κάνει τους ακροατές να βαριούνται.

ΠΟΣΟ	5. Διασπώ το υλικό σε μικρότερες ενότητες έτσι ώστε να είναι πιο εύληπτο	Τα παιδιά (κυρίως όσο μικρότερα είναι) όταν πρέπει να παρακολουθήσουν την παρουσίαση ενός μεγάλου σε όγκο υλικού υπερφορτώνονται. Αυτό μπορεί να τα οδηγήσει σε διαταρακτικές συμπεριφορές. Για αυτό βοηθά να δίνεται λίγο λίγο μια ύλη και να την επεξεργάζονται τα παιδιά. Όσον αφορά τη συνολική αντίληψη του θέματος δεν χρειάζεται να ανησυχώ, φτάνει να δίνω σαφώς το σχεδιασμό του μαθήματος στην αρχή και να μη ξεχνώ να οργανώνω επισκόπηση του θέματος στο τέλος.
	6. Δίνω πλήρεις και σαφείς οδηγίες	
ΠΟΙΟΙ	7. Ζητώ τη βοήθεια των μαθητών	<ul style="list-style-type: none"> - Σημαντικό είναι να ζητήσω βοήθεια και να μη διατάξω. - Κάτι τέτοιο μπορεί να προλάβει διαταρακτικές συμπεριφορές μαθητών που συνηθίζουν να κάνουν φασαρία. Δεν είναι καλό όμως να δίνεται η αίσθηση σύνδεσης της αίτησης για βοήθεια με τη διαταρακτική συμπεριφορά. - Το να ζητήσω βοήθεια μπορεί να είναι ιδιαίτερα χρήσιμο στη διαχείριση «δύσκολων» μαθητών γενικά (όχι μόνο των «ταραξιών» αλλά και αυτών που δε συμμετέχουν). Γιατί έτσι μου δίνεται η ευκαιρία να δώσω ενθάρρυνση σε έναν τέτοιο μαθητή. Μπορώ να σχολιάσω κάτι θετικό που έκανε κατά τη διάρκεια που με βοήθησε (με προσοχή όμως στους έφηβους γιατί δεν τους αρέσουν οι «χειριστικές» συμπεριφορές) ή απλά μπορώ να πω «ευχαριστώ για τη βοήθεια» στο τέλος (πράγμα που είναι από τις πιο ενθαρρυντικές φράσεις) - Ένα απλό παράδειγμα για το πώς μπορώ να αξιοποιήσω τη βοήθεια των μαθητών είναι το εξής: Ζητώ από κάποιο μαθητή να καταγράψει τις ιδέες των συμμαθητών του κατά τη διάρκεια μιας καταγίδας ιδεών

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ-ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**I. Ρωτώ:**

ΠΩΣ	
1. Δημιουργώντας προσδοκία *	Παραδείγματα: α) «Αυτό που θα παρουσιάσω είναι πολύ πρώτο / cool». β) «Δεν είμαι σίγουρος αν έχουμε μιλήσει για αυτό, αλλά ίσως κάποιος μπορεί να απαντήσει». γ) Αφήνω ένα ενδιαφέρον μάθημα χωρίς κλείσιμο (Προσοχή όμως: εκμαιεύω μερικές πιθανές απαντήσεις στο αναπάντητο ερώτημά μου και διαβεβαιώνω τους μαθητές ότι θα επιστρέψουμε στο θέμα την επόμενη φορά). δ) Χρησιμοποιώ τη σιωπή αποτελεσματικά: «Πριν απαντήσετε, θα ήθελα ο καθένας από εσάς να σκεφτεί την ερώτηση και να δει αν μπορεί να βρει την απάντηση» ή «Παρακαλώ καθίστε τώρα ήσυχα για ένα λεπτό και σκεφτείτε για το σλάιντ που μόλις είδαμε»
2. Ρωτώ χωρίς να απευθύνομαι καταρχήν σε έναν μαθητή αλλά σε όλους	Ρωτώντας και κοιτάζοντας γύρω στην αίθουσα, δίνω τη ευκαιρία σε όλους τους μαθητές να σκεφτούν την ερώτηση και δημιουργώ μεγαλύτερο ενδιαφέρον. Μπορώ να επιλέξω στη συνέχεια να ενισχύσω τη διαδικασία όπου οι μαθητές σηκώνουν το χέρι (π.χ. «Σηκώστε το χέρι αν μπορείτε να απαντήσετε σε αυτήν την ερώτηση» ή «Γιάννη, σήκωσε το χέρι σου. Ποια είναι η απάντηση;»). Ή μπορώ να επιλέξω να μην ενισχύσω αυτή τη διαδικασία και να ρωτήσω πιο συγκεκριμένα στη συνέχεια έναν μαθητή που δε σήκωσε το χέρι του (π.χ. «Δημήτρη, ενδιαφέρομαι για το τι πιστεύεις εσύ; Πες μας τη γνώμη σου»)
3. Επιλέγω τυχαία ένα μαθητή	<p>Το να υπάρχει μια σειρά με βάση την οποία επιλέγονται οι μαθητές κάνει αυτούς που μόλις απάντησαν να βαριούνται και στη συνέχεια να προκαλούν ταραχή στην τάξη. Για αυτό:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Επιλέγω τυχαία τους μαθητές που θα απαντήσουν και περιστασιακά γυρνάω σε έναν μαθητή που πρόσφατα απάντησε σε μια ερώτηση. - Προσέχω, όμως, να μη δίνω περισσότερες ευκαιρίες να απαντήσουν οι «καλοί» μαθητές (κάτι που ασυνείδητα γίνεται συχνά) - Επιλέγω βέβαια το ποιος θα απαντήσει <i>εστιασμένα</i>. Αυτό δε σημαίνει ότι ρωτώ μόνο «εύκολες» ερωτήσεις στους «κακούς» μαθητές και «δύσκολες» στους «καλούς». Δεν δημιουργώ εύκολα αναγνωρίσιμες «σικέ» καταστάσεις. Σημαίνει ότι δέχομαι ότι δεν θα πάρω άμεση σωστή απάντηση από όλους, αλλά είμαι πρόθυμος να στηρίξω το μαθητή που ρωτά: βρίσκοντας τα σωστά σημεία της απάντησής του ή και δίνοντας επιπλέον πληροφόρηση. (Κάτι που μπορεί να βοηθήσει: Κατά τη διάρκεια μιας άσκησης απόκτησης δεξιοτήτων μπορώ να επιλέξω να απαντήσει ένας «κακός» μαθητής κυρίως, όταν σηκώνει το χέρι του. Κατά τη διάρκεια μιας συζήτησης όμως που ασχολείται με προσωπικά θέματα μπορώ να τον ενθαρρύνω να πάρει μέρος στη συζήτηση). <p>Περιοδικά εξηγώ στους μαθητές γιατί επιλέγω να ρωτώ όλους τους μαθητές. Το κάνω γιατί αυτό μου επιτρέπει να βρω εάν οι περισσότεροι κατάλαβαν το υλικό και γιατί βοηθούνται όλοι να μάθουν με το να δίνεται η ευκαιρία στον καθένα η ευκαιρία να απαντήσει. Έτσι ρυθμίζω και τη ματαίωση που μπορεί να νιώσουν οι μαθητές που συνήθισαν να απαντούν μόνο αυτοί.</p>
4. Περιμένω τουλάχιστον 5'' πριν απαντήσω σε μια ερώτηση ή δώσω το λόγο αλλού	Οι μαθητές πρέπει να κάνουν μια ολόκληρη σειρά νοητικών ενεργειών προτού απαντήσουν στην ερώτηση μας («Καταλαβαίνω την ερώτηση; Ας ψάξω για πληροφορία. Θα γίνει δεκτή η απάντησή μου; Θα δεχτώ έπαινο ή ψόγο για αυτή;»). Οι έρευνες δείχνουν πως οι εκπαιδευτικοί περιμένουν κατά μέσο όρο μόνο 1'' και συνήθως περιμένουν πολύ λιγότερο τους «κακούς» μαθητές από ότι τους καλούς μαθητές.

ΤΙ	
1. Ερωτήσεις σχετικές με τη ζωή των μαθητών ή παρόμοιες καταστάσεις	Έτσι αποκτά νόημα η μάθηση. - Περιλαμβάνω ερωτήσεις όπως: «Νιώσατε ποτέ έτσι;», «Πως θα ένιωθαν οι γονείς σας για αυτό;», «Πιστεύετε ότι είναι σωστό να ...». - Ενσωματώνω πλευρές της καθημερινής ζωής των μαθητών. Π.χ. στη δημιουργική γραφή οι μαθητές γράφουν ιστορίες στις οποίες άλλοι στην τάξη είναι χαρακτήρες της ιστορίας.
2. Ερωτήσεις κατάλληλης δυσκολίας	Ο Brophy (1986) αναφέρει ότι περίπου τα τρία τέταρτα των ερωτήσεων του δασκάλου πρέπει να παράγουν σωστές απαντήσεις και οι υπόλοιπες να παράγουν κάποια μορφή μη σωστής ή μη ολοκληρωμένης απάντησης παρά αδυναμία απάντησης. Οι μαθητές όταν τους ρωτούνται πράγματα πολύ δύσκολα απογοητεύονται ενώ όταν τους ζητούνται πράγματα πολύ εύκολα δεν «γοητεύονται» αλλά βαριούνται.

II. Απαντώ ο καθηγητής:

1. Δείχνω έντονη προσοχή όταν μιλούν οι μαθητές (χωρίς να χρειάζεται πάντα να επαναλαμβάνω τις απαντήσεις τους)	<ul style="list-style-type: none"> - Η μη λεκτική μου συμπεριφορά (το να κοιτάζω τον ομιλητή κ.α.) αποτελούν ένα καλό πρότυπο και για τους μαθητές - Μπορώ από καιρό σε καιρό να επαναλαμβάνω παραφράζοντας αυτά που είπε ο μαθητής (κάνοντας αντανάκλαστική ακοή /ενεργητική ακρόαση) και δίνοντας έτσι ένα πρότυπο ενεργητικής ακρόασης. Δεν είναι καλό όμως αυτό να γίνεται συχνά γιατί έτσι οι μαθητές μαθαίνουν ότι α) δε χρειάζεται να μιλούν δυνατά γιατί ο δάσκαλος μόνο χρειάζεται να ακούσει την απάντηση β) δε χρειάζεται να ακούσουν το συμμαθητή τους γιατί ο δάσκαλος θα επαναλάβει την απάντηση γ) ο δάσκαλος είναι η μόνη πηγή μάθησης στην τάξη <div style="border: 1px solid black; padding: 5px; margin-top: 10px;"> <ul style="list-style-type: none"> - Εάν μου τραβούν την προσοχή διαταραχές και δεν μπορώ να ακούσω, μια γρήγορη ματιά ή χειρονομία προς την «πηγή» της διαταραχής μπορεί να είναι αρκετή. Αν η «διαταρακτική» συμπεριφορά απαιτεί μια μεγαλύτερη απόσπαση προσοχής από μεριάς μου, μπορώ να πω στον ομιλητή κάτι σαν: «Συγγνώμη, Μαρίνα, που δεν άκουσα το τελευταίο κομμάτι της απάντησής σου, αλλά έπρεπε να ζητήσω από αρκετούς μαθητές να ησυχάσουν. Μπορείς να επαναλάβεις την απάντησή σου σε παρακαλώ;» </div>
2. Δίνω περισσότερες θετικές επανατροφοδοτήσεις στον μαθητή απ' ότι αρνητικές	Οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα όταν υπάρχει ένα περιβάλλον ζεστασιάς και υποστήριξης. Ειλικρινείς, συγκεκριμένες και ποικίλες θετικές ενισχύσεις διατηρούν το ενδιαφέρον του μαθητή στο θέμα που συζητείται και δεν έτσι δεν αναζητά να περάσει την ώρα του με άλλες εκτός του αποθαρρυντικού μαθήματος ασχολίες.

III. Απαντούν οι μαθητές:

<p>1. Ζητώντας τους να έχουν ακούσει ενεργητικά τους συμμαθητές τους</p>	<p>Υπάρχουν διάφορες δραστηριότητες που εκπαιδεύουν τους μαθητές να ακούν ενεργητικά Έτσι μαθαίνουν και να παρακολουθούν το μάθημα και να μην είναι «αλλού», όταν μιλά ο συμμαθητής τους.</p> <p>- Πριν πει τη γνώμη του ο κάθε μαθητής πρέπει να «παραφράσει» με ακρίβεια αυτό που είπε ο προηγούμενος μαθητής. (Με αυτή τη δραστηριότητα γρήγορα οι μαθητές ανακαλύπτουν ότι συχνά σκέφτονται για τη δική τους απάντηση αντί να ακούν τον ομιλητή και έτσι γρήγορα μαθαίνουν να γίνονται καλύτεροι ακροατές)</p>
<p>2. Ζητώντας από τους μαθητές να δηλώσουν τη δική τους αντίδραση σε σχέση με αυτό που ειπώθηκε από τον προηγούμενο συμμαθητή τους</p>	<p>Δεν χρησιμοποιώ αυτή την προσέγγιση για να «πιάσω» στον ύπνο και να προσβάλω τους μαθητές που δεν προσέχουν. Αντίθετα, εάν καλέσω έναν τέτοιο μαθητή, ρωτώ μια ερώτηση που να μπορεί να απαντήσει, όπως: «Ο Δημήτρης λέει πως, όταν δεν δίνουμε σε αυτό το φυτό φως, θα πεθάνει. Συμφωνείς, Γιάννη;»</p>

Γ. ΚΛΕΙΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ-περίληψη (summarizing). Τελειώνοντας την ώρα είναι πολύ χρήσιμο να γίνεται μια ανασκόπηση αυτών που έχει διαπραγματευτεί η τάξη. Οι μαθητές έτσι ξεκαθαρίζουν τι έχουν μάθει και καταλάβει. Όμως αυτή η ανασκόπηση-περίληψη αυξάνει τα αποτελέσματά της όταν δεν την κάνει ο δάσκαλος αλλά ο ίδιος ο μαθητής. Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να γίνει αυτή ανασκόπηση. Παρακάτω περιγράφονται ορισμένα είδη «περίληψης».

<p>ΑΠΛΗ (ΣΥΝΗΘΗΣ)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) Ζητάω από κάποιον μαθητή να αναφερθεί στο «τι μάθαμε σήμερα στην ομάδα» να κάνει δηλαδή αυτός την ανασκόπηση για την ομάδα. Και άλλοι μαθητές συμπληρώνουν. 2) Ζητά από τον κάθε μαθητή να πει ή να γράψει ένα πράγμα που έμαθε σήμερα (Ενημερώνω τους μαθητές πως αν δυσκολεύονται να δηλώσουν τι έμαθαν μπορούν να ζητήσουν βοήθεια από το δάσκαλο ή κάποιον συμμαθητή) 3) Χρησιμοποιώ τεστς <i>όχι</i> σαν εργαλεία ελέγχου αλλά σαν εργαλεία για την ανασκόπηση της μάθησης. (Ενημερώνω τους μαθητές πως τα τεστ είναι ένα μέσο για να ανακαλύψουν πόσα έχουν μάθει και τι είδους υλικό πρέπει να καλυφθεί πιο ολοκληρωμένα. Όταν ολοκληρώσουν τα τεστ <i>συζητούνται</i> οι σωστές απαντήσεις έτσι ώστε οι μαθητές να πάρουν μια ανασκόπηση των σωστών απαντήσεων. <p>Βοηθώ, λοιπόν, τους μαθητές να <i>πουν</i>, να <i>γράψουν</i> και να <i>ελέγξουν</i> τι έχουν μάθει.</p>
<p>ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ</p>	<p>Ζητώ από τους μαθητές να ερευνήσουν πως το νέο υλικό μπορεί να συνδεθεί με τη ζωή τους ή πως μπορεί να είναι χρήσιμο για αυτούς σε συγκεκριμένα πράγματα.</p> <p>Π.χ.1 Ολοκληρώνοντας μια ενότητα για τη διαίρεση μπορώ να ζητήσω από τους μαθητές να υπολογίσουν τα ποσοστά νίκης-ήττας των ομάδων τους ή το αν θα εξοικονομούσαν λεφτά για συγκεκριμένα αντικείμενα αν τα ανταλλάσσαν σε μεγαλύτερες ποσότητες.</p> <p>Π.χ.2 Ολοκληρώνοντας μια ενότητα για το πώς τα φυτά αναπτύσσονται, μπορώ να ρωτήσω τους τρόπους με τους οποίους η γνώση τους θα τους βοηθούσε να αναπτύξουν έναν καλύτερο κήπο ή να διατηρήσουν τα φυτά του σπιτιού τους περισσότερο καιρό.</p>

<p>ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ (για να παρουσιαστεί προς τα έξω)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητώ από τους μαθητές να δημιουργήσουν πλαίσια μαθησιακής επίδειξης. Ένα κολλάζ, ένα σχεδιάγραμμα, ένα άρθρο μπορούν να δείξουν τι έμαθαν (π.χ. για το πώς μεγαλώνουν τα φυτά) 2. Ενθαρρύνω τους μαθητές να παρουσιάσουν αυτά που έμαθαν σε άλλους. Μπορούν να μοιραστούν αυτά που έμαθαν με τους συμμαθητές τους, με άλλες τάξεις ή με τους γονείς τους. (Π.χ. αναφορά αποτελεσμάτων επιστημονικών πειραμάτων, επίδειξη αποτελεσμάτων καλλιτεχνικών project, παρουσίαση σκετς). Κι ακόμη μπορούν να διδάξουν τις καινούριες πληροφορίες που έμαθαν σε άλλους μαθητές. 3. <i>Επιδεικνύουμε τις εργασίες των παιδιών.</i> Περηφάνια και αίσθηση ολοκλήρωσης δίνεται στους μαθητές έτσι. Και επίσης κατανοούν ότι τα διάφορα στάδια της μαθησιακής διαδικασίας οδηγούν σε ένα ορατό τελικό αποτέλεσμα.
<p>ΘΕΑΤΡΙΚΗ</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ζητείστε από τους μαθητές να παίξουν το ρόλο ενός ρεπόρτερ και να ανασκοπήσουν τι μάθανε. «Αυτός είναι ο Δημήτρης Πετρόπουλος από το Mega Channel και θα μας πει το ρεπορτάζ για τη σύγκρουση στο Μαραθώνα που οδήγησε στην εκδίωξη των Περσών από την Ελλάδα. Έλα, Δημήτρη». 2. Ζητείστε από τους μαθητές να φτιάξουν ένα σκετς σχετικό με αυτό που έμαθαν.

Οι πληροφορίες που δίνονται δεν αφορούν βέβαια τρόπους ανασκόπησης μόνο για το τέλος τους μαθήματος αλλά και για όποια άλλη περίπτωση θεωρήσω ότι είναι κατάλληλη. Κάποιες μορφές ανασκόπησης μάλιστα απαιτούν αρκετό χρόνο και για αυτό μπορούν να γίνουν πιο εύκολα σε ειδικό χρόνο (π.χ. μετά από την επεξεργασία αρκετών μαθημάτων)

<p>Οργανώνω συχνές συνθήκες επανάληψης</p>	<p>Ανασκοπώ συχνά την προηγούμενη μάθηση και συνδέω την πληροφορία με τα σύγχρονα ή μελλοντικά μαθήματα. Έτσι μπορώ να ξεκινώ το μάθημα με μια μικρή περίληψη της ύλης που καλύφθηκε την προηγούμενη μέρα. Γενικότερα οι συχνές επαναλήψεις αυξάνουν την πιθανότητα ότι η μάθηση θα ιδωθεί σαν μια σειρά συνδεδεμένων γεγονότων και όχι σαν απομονωμένος μπελάς.</p>
--	--

ΓΕΝΙΚΩΣ

<p>Βάζω λίγο ενθουσιασμό</p>	<p>Ο ενθουσιασμός και η εμπυχωτική διάθεση του δασκάλου έχει φανεί σε έρευνες ότι είναι πού σημαντικός παράγοντας για την εμπλοκή των μαθητών στο μάθημα και την απεμπλοκή τους από διαταρακτικές συμπεριφορές. Μπορώ, λοιπόν, να δοκιμάσω να διατηρώ ένα υψηλό επίπεδο ενέργειας. Το να μετακινούμαι μέσα στην αίθουσα, να αλλάζω το επίπεδο της φωνής μου το να κάνω εκφράσεις με το πρόσωπό μου είναι μερικοί τρόποι. Βέβαια δεν σημαίνει αυτό ότι θα πρέπει να δίνω παράσταση κάθε μέρα όλη μέρα. Σημαντικό είναι να αναπτύξω και να σεβαστώ το δικό μου προσωπικό στυλ αλλά λίγη εμπύχωση πάντα θα είναι ιδιαίτερα σημαντική στο να είναι «παρόντες» οι μαθητές στην τάξη.</p>
<p>Παρακολουθώ και αλλάζω κατάλληλα το ρυθμό μου</p>	<div style="border: 1px solid black; padding: 5px;"> <p>1) Κοιτάζω την αίθουσα για πιθανή διαταρακτική συμπεριφορά, έτσι ώστε να επέμβω προτού αυτή γίνει μεγάλο πρόβλημα</p> <p>2) Επεμβαίνω με έναν ή και τους δύο με τη σειρά από τους ακόλουθους τρόπους:</p> <p>α) Εκφράζω την παρατήρησή μου: «Κάποιοι από εσάς φαίνεται να έχετε δυσκολία να παρακολουθήσετε. Μπορεί κάποιος να μου πει τι είναι αυτό που δημιουργεί το πρόβλημα;». Εάν οι μαθητές έχουν συνηθίσει να μοιράζονται συναισθήματα και να επιλύουν προβλήματα, είναι πιθανό ότι ένας ή περισσότεροι θα μπορούν να εντοπίσουν το πρόβλημα.</p> <p>β) Εικάζω σε σχέση με την αιτία του προβλήματος και αλλάζω το ρυθμό ανάλογα</p> </div> <p>Πιθανοί λόγοι→ πόσο (α,β), πώς (γ), τι (δ) παρουσιάζω:</p> <p>α) πολύ υλικό χωρίς χρόνο αφομοίωσης</p> <p>β) χρειάζονται κάποιο μικρό διάλειμμα</p> <p>γ)χρειάζεται κάποιος άλλος τρόπος διδασκαλίας για εναλλαγή</p> <p>δ) λείπει μια σύνδεση με τα προσωπικά ενδιαφέροντα των μαθητών</p>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.**A. ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ**

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Πριν ξεκινήσω (όροι για προσοχή)* 2. Τραβώ το ενδιαφέρον* 3. Εξηγώ το σχεδιασμό* 	σελ. 3-4
--	---	----------

B. ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ**A. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ**

Τι	<ul style="list-style-type: none"> - αναγνωρίζω τη δυσκολία ενός δύσκολου υλικού* - και το συνδέω με κάποιο ενδιαφέρον των μαθητών* 	σελ. 5
Πώς	<ul style="list-style-type: none"> - Χρησιμοποιώ ποικιλία μέσων και μεθόδων - Και βάζω ποικιλία και ενδιαφέρον στις μεθόδους αυτές 	σελ. 5
Πόσο	<ul style="list-style-type: none"> - Διασπώ το υλικό σε μικρότερες ενότητες - Και δίνω πλήρης και σαφείς οδηγίες 	σελ. 6
Ποιοι	<ul style="list-style-type: none"> - Ζητώντας και τη βοήθεια των μαθητών 	σελ. 6

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ-ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΡΩΤΩ	Πώς	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργώντας προσδοκία* - χωρίς να απευθύνομαι, - τυχαία επιλέγω έναν μαθητή - περιμένω 5'' 	σελ.7
	Τι	<ul style="list-style-type: none"> - ερωτήσεις σχετικές με τη ζωή των μαθητών ή παρόμοιες καταστάσεις - ερωτήσεις κατάλληλης δυσκολίας 	σελ. 8
ΑΠΑΝΤΩ		<ul style="list-style-type: none"> - δίνοντας προσοχή (χωρίς να επαναλαμβάνω πάντοτε) - με περισσότερες θετικές (συχνές, καθαρές, ποικίλες) επανατροφοδοτήσεις 	σελ. 8
ΑΠΑΝΤΟΥΝ οι μαθητές		<ul style="list-style-type: none"> - με ενεργητική ακρόαση - με ανταπόκριση 	σελ. 9

Γ. ΚΛΕΙΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Ανασκόπηση-περίληψη (Summarizing)

	Α. Απλή-συνηθισμένη (λέω, γράφω, ελέγχω) Β. Προσωπική Γ. Κοινωνική (επίδειξης) Δ. Θεατρική	σελ. 10 -11
--	---	-------------

+ Οργανώνω συχνές συνθήκες επανάληψης

ΓΕΝΙΚΩΣ

	- Βάζω λίγο ενθουσιασμό - Παρακολουθώ και αλλάζω κατάλληλα το ρυθμό μου	σελ. 12
--	--	---------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α΄.**A. ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ**

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Πριν ξεκινήσω (όροι για προσοχή)* 2. Τραβώ το ενδιαφέρον* 3. Εξηγώ το σχεδιασμό* 	A σελ. 3-4
--	---	----------------------

B. ΚΑΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ**A. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ**

Τι	<ul style="list-style-type: none"> - αναγνωρίζω τη δυσκολία ενός δύσκολου υλικού* - και το συνδέω με κάποιο ενδιαφέρον των μαθητών* 	B σελ. 5
Πώς	<ul style="list-style-type: none"> - Χρησιμοποιώ ποικιλία μέσων και μεθόδων - Και βάζω ποικιλία και ενδιαφέρον στις μεθόδους αυτές 	
Πόσο	<ul style="list-style-type: none"> - Διασπώ το υλικό σε μικρότερες ενότητες - Και δίνω πλήρης και σαφείς οδηγίες 	Γ σελ. 6
Ποιοι	<ul style="list-style-type: none"> - Ζητώντας και τη βοήθεια των μαθητών 	

B. ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ-ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΡΩΤΩ	Πώς	<ul style="list-style-type: none"> - δημιουργώντας προσδοκία* - χωρίς να απευθύνομαι, - τυχαία επιλέγω έναν μαθητή - περιμένω 5'' 	Δ σελ.7
	Τι	<ul style="list-style-type: none"> - ερωτήσεις σχετικές με τη ζωή των μαθητών ή παρόμοιες καταστάσεις - ερωτήσεις κατάλληλης δυσκολίας 	Ε 1 σελ. 8
ΑΠΑΝΤΩ		<ul style="list-style-type: none"> - δίνοντας προσοχή (χωρίς να επαναλαμβάνω πάντοτε) - με περισσότερες θετικές (συχνές, καθαρές, ποικίλες) επανατροφοδοτήσεις 	Ε 2 σελ. 8
ΑΠΑΝΤΟΥΝ οι μαθητές		<ul style="list-style-type: none"> - με ενεργητική ακρόαση - με ανταπόκριση 	ΣΤ 1 σελ. 9

Γ. ΚΛΕΙΝΟΝΤΑΣ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ

Ανασκόπηση-περίληψη (Summarizing)

	Α. Απλή-συνηθισμένη (λέω, γράφω, ελέγχω) Β. Προσωπική Γ. Κοινωνική (επίδειξης) Δ. Θεατρική	ΣΤ 2 σελ. 10 (-11)
--	---	------------------------------

+ Οργανώνω συχνές συνθήκες επανάληψης

ΓΕΝΙΚΩΣ

	- Βάζω λίγο ενθουσιασμό - Παρακολουθώ και αλλάζω κατάλληλα το ρυθμό μου	
--	--	--